

УДК 334.71:330.34

Поліщук О.В.*кандидат економічних наук, доцент
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету***Василевський В.О.***студент
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті розглянуто основні тенденції міжнародної практики щодо оподаткування малого бізнесу. Охарактеризовано основні тенденції щодо спрощення процедури оподаткування малого бізнесу у провідних країнах світу. Також наведено основні прийоми фіскальної політики провідних країн світу, які могла б перейняти Україна.

Ключові слова: малий бізнес, оподаткування малого бізнесу, підприємництво, фіскальна політика, спрощена система оподаткування.

Polishchuk O.V., Vasilevsky V.O. НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ МАЛОГО БИЗНЕСА В ВЕДУЩИХ СТРАНАХ МИРА

В статье рассмотрены основные тенденции международной практики по налогообложению малого бизнеса. Охарактеризованы основные тенденции упрощения процедуры налогообложения малого бизнеса в ведущих странах мира. Также приведены основные приемы фискальной политики ведущих стран мира, которые могла бы перенять Украина.

Ключевые слова: малый бизнес, налогообложение малого бизнеса, предпринимательство, фискальная политика, упрощенная система налогообложения.

Polishchuk O.V., Vasilevsky V.O. TAXATION OF SMALL BUSINESSES IN THE LEADING COUNTRIES

The article describes the main trends in international practice on taxation of small businesses. The article shows the main trends simplify small business taxation in the leading countries of the world. Also it shows the basic techniques of the fiscal policies of the leading countries in the world that could take over Ukraine.

Keywords: small business, small business taxation, entrepreneurship, fiscal policy, simplified system of taxation.

В будь-який час малий бізнес завжди виступав і виступає локомотивом економіки держави. Дане твердження неможливо заперечувати, адже уряд кожної країни намагається оптимізувати законодавство таким чином, щоб малий бізнес міг безпосередньо виконувати свою пряму функцію – примножувати добробут держави. Даний сектор економіки також є і невід'ємною умовою становлення засад ринкової економіки у країні, оскільки він був первинною формою ринкової системи господарювання, так як основу даного сектору становили підприємства, які переважною мірою займалися поставкою продукції на місцеві ринки у межах держави.

Актуальність проблеми оподаткування малого бізнесу для України полягає у тому, що зараз уряд України намагається оптимізувати законодавство для поліпшення умов ведення малого бізнесу, спрощуючи процедуру реєстрації підприємств, проводячи більш лояльну податкову політику, реалізуючи програми підтримки підприємств даного сектору. Спираючись на міжнародний досвід, малий бізнес розглядають як ефективний засіб структурної перебудови економіки, що є особливо важливим фактором для України в умовах переходу від командно-адміністративної системи управління економікою до функціонування економіки на засадах ринкових відносин. Даний сектор економіки побічно вирішує наступні актуальні питання економіки, такі як: поліпшення інвестиційної діяльності, урівноваження диспропорцій на різних сегментах ринку, зменшення рівня безробіття та підвищення рівня зайнятості, передбачає активну інноваційну діяльність підприємств.

Малий бізнес робить економіку більш гнучкою, залучає значну кількість фінансових та виробничих ресурсів, формує повноцінне конкурентне середови-

ще, що свідчить про економічне зростання та демократизацію країни. Але щоб забезпечувати відповідні сприятливі умови ведення малого бізнесу, необхідно постійно удосконалювати методи та форми управління даним процесом.

Аналіз останніх досліджень. Питанням оподаткування малого бізнесу присвячено роботи значної кількості вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як: О. Василик, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Завгородній, Ю. Іванов, В. Кравченко, А. Крисоватий, М. Крупка, М. Кучерявенко, В. Литвиненко, В. Люткевич, І. Лютий, В. Приймак, П. Бернс, Й. Ворста, П. Равантлоу, Д. Сторей, П. Хейне. Внесок вчених у дослідження даного питання є значним, але в сучасних умовах реформування податкової системи України міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу є широким полем для подальших досліджень [8].

Виклад основного матеріалу. Міжнародна практика розглядає мале підприємство як джерело ринкової економіки. У ринковій економіці мале підприємництво виконує наступні завдання: відіграє виняткову роль у вирішенні проблем зайнятості резидентів країни, активізує торговельні відносини, а особливо сферу послуг; у країнах з оптимізованою системою оподаткування підприємства даного сектора продукують понад 50% ВВП, виступають базою для конкурентних відносин та зменшують вплив монополій, якщо такі є у галузі; більш індивідуально підходять до аналізу потреб споживачів, забезпечують зменшення посткризового впливу на економіку країни в цілому, роблять внесок у інноваційний розвиток країни, особливо в сучасних умовах, коли, окрім транснаціональних корпорацій, на світовій арені ринку інновацій активними суб'єктами починають виступати малі підприємства [2].

Станом на 2014 рік, в країнах Західної Європи малі підприємства становлять 70-90% від загальної кількості підприємств, у США – 54%, в Японії – 78%. Для аналізу значення малого підприємництва у країнах з ринковою економікою розглянемо таблицю 1.

Таблиця 1
Основні показники розвитку малого підприємництва в європейських країнах станом на 2014 рік

Країни	К-ть малих підприємств, тис.	К-ть малих підприємств на 1 тис. населення	Зайнято в малих підприємствах, млн чол.	Частка малих підприємств у загальній кількості зайнятих, %	Частка малих підприємств у ВВП країни, %
Великобританія	2630	46	13,6	49	50-53
Німеччина	2290	37	18,5	46	50-54
Італія	3920	68	16,8	73	57-60
Франція	1980	35	15,2	54	55-62
Країни ЄС	15770	45	97	72	63-67

Джерело: складено автором за даними [9]

Враховуючи дані, наведені вище, станом на 2014 рік – серед провідних країн ЄС найбільше малих підприємств зареєстровано в Італії, що викликано значним залученням активного населення у сферу ресторанного бізнесу, туризму, а також у сфері послуг. Відповідно до загальної кількості малих підприємств в ЄС, у Великобританії 16,7% малих підприємств, у Німеччині – 14,5%, у Італії – 24,8%, у Франції – 12,5%.

Рис. 1. Відношення кількості малих підприємств провідних країн ЄС до загальної кількості малих підприємств ЄС станом на 2014 р.

Джерело: складено автором за даними [9]

Якщо аналізувати показник кількості малих підприємств, що припадають на 1 тисячу населення, то серед наведених країн мінімальна кількість малих підприємств у Франції та Німеччині (по 35 та 37 відповідно), що зумовлено концентрацією потужних корпорацій у сфері виробництва та послуг, середньостатистичний показник кількості малих підприємств

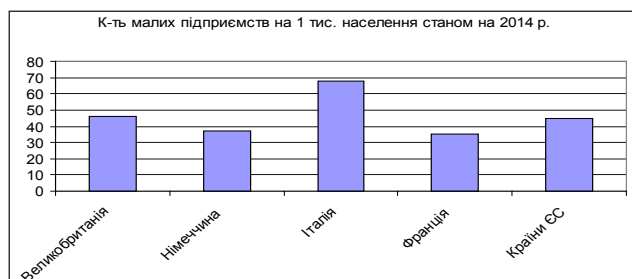

Рис. 2. Кількість малих підприємств на 1 тис. населення станом на 2014 р.

Джерело: складено автором за даними [9]

на 1 тисячу населення майже співпадає з відповідним показником по Великобританії (45 та 46). Найбільше малих підприємств на 1 тисячу осіб припадає на Італію (68) (рис. 2).

Якщо аналізувати показник частки зайнятих працівників у малому бізнесі до загальної кількості, то серед наведених країн основна тенденція спостерігається в межах 50% окрім Італії (73%), показник якої наближений до середньостатистичного показника по Європі.

Рис. 3. Частка зайнятих працівників у малому бізнесі до загальної кількості зайнятих станом на 2014 р.

Джерело: складено автором за даними [9]

Найбільша частка виробленої продукції та наданих послуг малими підприємствами до ВВП країни у Італії та Франції. Хоча в останньої майже вдвічі менше малих підприємств, ніж в Італії, але загальна кількість зайнятих у малому підприємстві досить значна, що зумовлено особливостями законодавчої класифікації малих, середніх та великих підприємств.

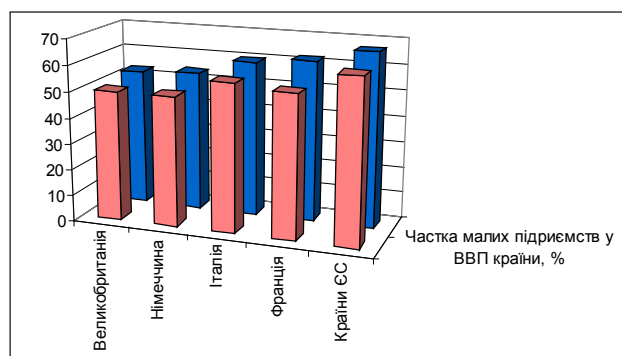

Рис. 4. Частка малих підприємств у ВВП країни станом на 2014 р., %

Джерело: складено автором на основі [9]

У міжнародній практиці особливу увагу приділяють спрощеним (спеціальним) режимам оподаткування малого бізнесу. Для більш детального розкриття даного питання необхідно проаналізувати та порівняти систему оподаткування малого підприємства у різних країнах світу [7, с. 95-97].

У Франції спрощений режим оподаткування застосовується відповідно до величини обороту підприємств. Малі підприємства, які потрапили у дану категорію, не подають декларації про податок на додану вартість, але сплачують податок на прибуток, розмір якого коливається залежно від сфери діяльності. У Франції заповнюють податкову декларацію і підпадають під спрощену схему оподаткування такі суб'єкти: мікропідприємства, фізичні особи, річний дохід яких не перевищує 500 тисяч франків без ПДВ, якщо дана фізична особа займається операціями у сфері торгівлі, фізичні особи, які здійснюють некомерційну діяльність, і річний дохід яких не переви-

ще 175 тисяч франків. Також в цій країні частка малого та середнього бізнесу складає 55-67%, а частка експорту підприємств даного сектору – 20-25%.

Малі підприємства зі статусом юридичної особи, що належать фізичній особі, сплачують податок на прибуток у розмірі 19% від річного доходу, у той час як стандартний податок на прибуток у Франції складає 33% від річного доходу підприємства. Однак частина прибутку, що оподатковується за спрощеною схемою, має бути залучена як капіталовкладення для даного підприємства.

Оподаткування прибутку, дохід, що оподатковується, розраховується як різниця між величиною обороту малого підприємства та встановленою відсотковою ставкою. Причому дана ставка для торгівельної діяльності складає 70%, для сфери послуг – 50% і для інших видів діяльності 35% відповідно. Знижена ставка податку на прибуток застосовується у тому разі, якщо оборот малого підприємства менший 50 млн франків без податку на додану вартість; понад 75% капіталу підприємства зосереджено у фізичних осіб; оподатковуваний прибуток за зниженою ставкою не становить більше 25% від фінансового прибутку після сплати податків; підприємство протягом трьох років реінвестує однакову частку прибутку, що залишається після сплати податків [2].

У Великобританії існує ефективна система стимулювання малого бізнесу. Уряд застосовує інструменти кредитної, бюджетної та податкової політики для поліпшення умов розвитку підприємств цього сектору. Для підприємств малого бізнесу зменшено ставку податку на прибуток з 35% до 27%. Крім того, держава стимулює процедуру спрощення злиття та поділу фірм. У Великобританії діє низка структурних організацій, таких як: Служба малих фірм, місцеві підприємницькі агентства, центри праці, комунальні об'єднання, ініціативні групи, які займаються наданням консультаційних послуг, науково-технічних послуг та рекомендацій.

Таблиця 2

Ставка податку на прибуток за річним доходом підприємств на 2014 рік

Ставка податку на прибуток, %	Річний дохід підприємств, фунт стерлінгів
	Фізичні особи
10	до 1520
20	1521-28400
40	понад 28400
	Корпорації
10	до 10000
20	10000-50000

Джерело: складено автором за даними [9]

Підприємства з річним доходом, що не перевищує 15 тис. фунтів стерлінгів, заповнюють податкову декларацію без інформації щодо активів і зобов'язань підприємства. Також у Великобританії наявна так звана прогресивна шкала оподаткування прибутку. Ставка податку для підприємств з річним доходом який не перевищує 1520 фунтів стерлінгів, становить 10%, для малих підприємств з річним доходом до 28400 фунтів стерлінгів, становить 20%, для малих підприємств з річним доходом не більше 50 тис. фунтів стерлінгів – складає 40%. Ставка податку для корпорації, річний дохід якої не перевищує 10 тис. фунтів стерлінгів, становить 10%, для корпорацій з річним доходом не більше 50 тис. фунтів стерлінгів ставка податку складає 20%.

У Великобританії поширена податкова знижка на амортизацію будівель та устаткування, що дозволяє малим підприємствам вираховувати з бази оподаткування 40%. Також під систему пільг потрапляють інвестиції в інформаційні технології, засоби зв'язку та науково-дослідницька діяльність. Також малі підприємства можуть претендувати на податкову знижку, якщо їх діяльність пов'язана з високим ступенем ризику [4, с. 224].

Щодо Німеччини, то мале підприємництво для країни – один з найважливіших секторів економіки. Уряд надає всебічну технологічну та фінансову допомогу. З 1978 року була впроваджена спеціальна програма «Загальна концепція науково-технологічної політики у співвідношенні з малим підприємництвом», яка покликана сприяти розвитку науково-технологічного потенціалу в межах малих підприємств, фінансуванню проектів високого ступеня ризику, проводити лояльну податкову політику та поліпшувати процедуру обміну технологіями між підприємствами [1].

У Німеччині критерієм класифікації підприємств є кількість працівників. Згідно з чинним законодавством Німеччини, до малих підприємств відносять такі, персонал яких становить не більше 20 осіб (до 9 осіб – дрібні підприємства). Більшість малих підприємств підпадають під програму регресивного оподаткування, а підприємства лісової та сільськогосподарської галузей взагалі звільняються від сплати податку на додану вартість. Податок на прибуток у Німеччині складає 45%, але малі підприємства можуть розраховувати на зменшення податку до 19%, залежно від сфери діяльності підприємства. Взагалі, розмір прибуткового податку коливається в межах від 19 до 53%. Податок на додану вартість введений у Німеччині у 1968 році у розмірі 15%. Але щодо цього податку передбачені пільги. Наприклад, пільгова ставка на сплату податку на додану вартість діє на більшість продовольчих товарів, на продукцію сільськогосподарства, книги, друковану, фармацевтичну продукцію. Від сплати цього податку можуть звільнитися державні установи, які виконують соціальні, культурні, спортивні функції.

Особливою рисою у малому бізнесі Німеччини є те, що дрібні та малі підприємства об'єднуються у ремісничі палати, які безпосередньо беруть участь у формуванні бюджетів і підготовці законопроектів з метою регулювання бізнесу і, в першу чергу, фінансової політики держави.

Досить цікавим фактом є те, що в Німеччині малий бізнес та корпорації доповнюють один одного, а не перебувають в антагоністичних відносинах. Наприклад, концерн «Фольксваген» отримує послуги від більш ніж 2500 постачальників, які є представниками малого бізнесу [1].

В Італії з 1991 року діє закон щодо стимулювання розвитку та модернізації малих підприємств. Малий бізнес Італії отримує 1000 млрд лір за рахунок звільнення від сплати податків. Наприклад, новостворені малі промислові підприємства Південної Італії протягом 10 років не сплачують податок на прибуток і місцеві податки.

Пільговому оподаткуванню підлягають італійські фінансові компанії, які створюються з метою модернізації малих підприємств. Не оподатковуються 5% приросту їх участі за кожен фінансовий рік. Від сплати податку на додану вартість в Італії звільняються фірми – експортери товарів, фірми, що надають міжнародні послуги та пов'язані з ними операції, страхові компанії, медичне обслуговування, поштові послуги та операції із золотом та іноземною валютою тощо.

Окрім пільгового оподаткування, в Італії уряд заохочує малий бізнес субсидуванням та кредитуванням, особливо у сфері сільського господарства. Причому щорічні загальні виплати складають 600 млрд лір [5].

США вважається країною з високим рівнем підприємницької активності. Уряд країни забезпечує значну підтримку малому бізнесу. У 1953 році Конгресом США було створено Адміністрацію у справах малого бізнесу. Хоча США не встановлює особливі податкові режими для малих підприємств, але для підприємств цього сектору передбачені спеціальні положення щодо спрощення процедури обліку та звітності прибутку, що оподатковується, за прогресивною шкалою [6].

Таблиця 3
Ставка податку на прибуток в США
станом на 2014 рік

Ставка податку на прибуток, %	Річний дохід малого підприємства, тис. дол.
15	до 50
25	50-75
34	75-10000
35	понад 10000

Джерело: складено автором за даними [9]

Малим підприємствам, річний дохід яких не перевищує 24 тис. дол., у США також дозволяють вилучати з оподаткування інвестиції в капітальні активи. Також для підтримки малого підприємства надаються пільги та кредити під порівняно малий відсоток (5-8%) [6].

Висновки. Таким чином, у високорозвинених країнах мале підприємництво займає чільне місце у економіці держави. Малий бізнес надає можливість вирішувати ряд таких нагальних макроекономічних проблем, як: безробіття, рівень технологічного розвитку, інвестиційний клімат. Тому міжнародна практика говорить про заохочення стимулювання державою розвитку малого підприємства. При цьому завдання держави полягає не лише у наданні субсидій та кредитування, а у формуванні вдалої фінансової політики. Тому що Уряд країни, звільняючи мале підприємство від податку, дає змогу більш ефективно залучати кошти у це ж підприємство, адже у даному випадку кошти не потрапляють у систему «підприємство – державний апарат – пільги – підприємство», а залишається в системі «підприємство – прибуток – підприємство», цим самим одразу залучаючись у діяльність підприємства [10].

У міжнародній практиці є той факт, що, не дивлячись на високі податкові ставки, високорозвине-

ні країни проводять ефективну фінансову політику. В умовах реформування податкової системи України може ефективно аналізувати досвід інших країн щодо оподаткування малих підприємств. Лише оцінюючи власні ресурси та можливості, уряд України зможе максимально отримати кошти від податків з малих підприємств, при цьому розгортаючи різні пільгові програми малим підприємствам тих сфер, які в конкурентному середовищі дійсно потребують фінансової та технологічної допомоги [3].

В умовах інтеграції до Європейського Союзу Україні необхідно орієнтуватися на досвід європейських держав у сфері оподаткування і оптимізувати законодавство, виходячи з базових засад Європейського Союзу щодо основних засад оподаткування. Причому жодна податкова система однієї країни не є універсальною. Щоб створити принаймні ефективну податкову систему, слід взяти найбільш прийнятні положення оподаткування різних європейських країн та оптимізувати їх до українських реалій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доповідь аналітичного агентства I-bud.ua «Досвід Німеччини: Майбутнє за малим бізнесом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibud.ua/ru/novost/dosvid-nimechchini-maybutnza-malim-biznesom-10570>.
2. Доповідь Аналітичного центру «Міжнародна практика застосування спрощених режимів оподаткування малого підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=342>.
3. Касич А. О. Особливості оподаткування та обліку малого бізнесу в контексті податкового кодексу України // Вісник КрНУ імені М. Остроградського. – 2012. – Вип. 6/2012(77). – С. 143-145.
4. Литвиненко Я. В. Особливості сплати податків в інших країнах світу / Я. В. Литвиненко // Податкова політика : навч. посіб. – К. : МАУП, 2012. – 224 с.
5. Логвіновська С. І. Концептуальні підходи до спрощеної системи оподаткування / Логвіновська С. І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kdu.edu.ua/statti>.
6. Матвійчук Л. К. Особливості оподаткування малого бізнесу / Л. К. Матвійчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mev-hnu.at.ua/load/2013/3>.
7. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малого підприємства // Збірник наукових праць. Бізнесінформ. – 2012. Вип. 5/2012. – С. 95-97.
8. Молдован Олексій. Спрощена система: чи можливий компроміс? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua>.
9. Стаття газети «Про бізнес» «Ведення малого бізнесу за кордоном» від 20.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-biznes.com.ua/statt-pro-bznes/malij-biznes-zarubizhnij-dosvid.html>.
10. Чубай В.М. Спрощені системи оподаткування: переваги, недоліки та шляхи їх усунення / В.М. Чубай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/21_6/155_Der.pdf.